ZAMANLARARASI BİR DENEYİM

Hayri Esmer

Halil Akdeniz, 'Sınırlar Ötesi' ismiyle Bozlu Art Project'e sergilediği son dönem eserlerinde, zaman, kültür ve tarihin izini sürerek, biçimsel arayışlarını, söylem dilini yeni bir evreye taşımaktadır. Bu eserler, olgunluk dönemi göstergelerini içeren bir yetkinlikle sunuluyor bizlere… Dingin ve soylu nitelikleriyle tarihin, zamanın ve kültürün doğasıyla bütünleşen, onu evrensel kültürün bileşeni haline getiren ve mekanla ilişkisinde yeni boyutlar kazanan bir yetkinlik… Birbirine eklemlenmiş kültür katmanlarının bitimsiz bir seyri, bitimsiz bir oyunu gibi... Sessiz ve bilgece… yaşayan, hisseden ve alıp getiren bugünlere…

Akdeniz'in tercih ettiği uygulama çeşitliliği, yapıtlardaki anıtsallık, malzeme ve mekan ile ilişkiler ve bunlara getirmiş olduğu yaratıcı yorumlar, kuşku yok ki yeni bir süreci deneyimlememize olanak tanımaktadır… Özellikle resmin, mekanı da kurgusal alana dahil etmesi ya da yapıtın, kendi dışına açık hale gelmesi 'sınırlar ötesini' işaret etmesi açısından dikkat çekicidir.

Halil Akdeniz'in, Anadolu uygarlıklarına referansla başladığı sanat uygulamalarından bugüne değin çalışma süreçlerini ilgi ve merakla izleyen birisi olarak, yeni bir sürece evrilişini görmek gerçekten heyecan verici.. Çok katmanlı bir kültürün tortusunu ve karakterini her yönüyle içinde saklı tutan bu yapıtlar, bizi yaşadığımız ve sahiplendiğimiz onca kültür geleneği ile yeniden yüzleştirmekte ve bambaşka bir bağlamda yeni bir ilişki sürecine tanık etmektedir. Tarihsel ve güncel olanı bir arada duyumsatan, onların ilişkilerinden yeni anlam derinliklerine ulaşan ve haliyle çağdaş kültürümüzün önemli bir bileşeni olan bu yapıtlar, izleyene zamanlararası bir deneyim yaşatmaktadır.

Tarih ve zaman Akdeniz'de dikkat çeken olgular… Tarih, burada sadece geçmişi değil, bugünü de içeren anlamları kuşatan bir kavramdır. Kullanılan semboller, imler, resim yüzeyi, tuvale eklemlenmiş malzemeler ve mekanla bunlar arasında kurulan ilişkiler… Bunların tümü bu farklı zaman ve kavramlar arasında gezinmemizi ve onları deneyimleme olanağı sunmaktadır.

Akdeniz'in, başından beri, ***dil*** ile, ***kültür*** ile ve de ***düşünce*** ile yapıt arasındaki ilişkiyi sorun olarak gördüğünü ve bu eksende beliren tercihlerle yapıtlarını biçimlendirdiğini görmekteyiz. Daha ilk dönem çalışmalarından itibaren betimleyici/mimetik dile sırtını dönmesi, onun çalışma mecrasının sınırlarını da belirlemiştir. Bu anlamda onun, simgesel gerçekliğe ait göstergelerin ilişkisini deneyimleme sürecine odaklanması dikkat çekicidir. Kültür dünyamıza ait kavramlar, semboller, düşünceler ve kurgu dünyasına ait olabilecek biçimsel açılım arayışları… ve tabii ki, içinde doğup büyüdüğü Anadolu kültürü. Onun neredeyse tüm yapıtlarının, Anadolu coğrafyasını/kültürünü imlemesi, onun evrensel kültürün bir bileşeni olmuş göstergeleriyle biçimlenmesi, sanatçının kültür ve düşünce dünyasını yapıtlarına dahil etme gerçekliğini ortaya koymaktadır. Akdeniz 'in kültür ile ilişkisi kuşku yok ki, bundan ibaret değildir. Kültürün toplumu biçimlendirici niteliğine inanıyor olmasından olsa gerek, O, kültüre vermiş olduğu ayrıcalıklı rolü, eğitimci kimliğinde de göstermiştir. Bu anlamda yaşamı boyunca görev yaptığı kurumlarda, ülkemizdeki sanat eğitiminin sorgulanması da dahil olmak üzere, onu, bilimsel/sanatsal kültürün vazgeçilmez bileşenleriyle yeniden yapılandıran altyapı çalışmalarını hatırlamakta fayda vardır. Buna paralel olarak yapıtlarında da bu önemli olguyu ele alması, onun bu sorunu geniş bir çerçevede sorunsallaştırdığını ortaya koymaktadır. Böylece, geniş bir mecrada yapıtlarının önemli bir bileşenine dönüşen kültür olgusu, zamanlararası ve olaylararası ilişkinin zemininine dönüşmüş; yeni anlam buluşmalarının mecrası haline gelmiş; ve doğal olarak da onun yapıtlarında yeni kodlara dönüşmüştür. Böylece Akdeniz'in sanatı, kültür ve tarihsel olan ile bütünleşik bir kimliğin temsilini ortaya koymaktadır.

Öte taraftan, bu yapıtlarda ***dil*** ile olan ilişki de, başat öneme sahip bir konudur. Akdeniz'in yapıtlarında dil yapısının, zaman ile ilişkili olarak evrilişi, temel bir karakter olarak karşımızdadır. 'Yüzeyden, mekana doğru' tanımlanabilecek bu dilin evrilişi, kültürel olgularla da beslenerek kendi olağan seyrini kazanır. Başından beri simge, kod, sembol gibi imleri gösterge olarak kullanan ve bunların ilişkilerinde yeni form arayışlarını önemseyen sanatçı, bu anlamda tuval yüzeyini geleneksel sorunların yanısıra, farklı malzeme ve yapılanmaların da mecrası haline getirmiştir. Bu noktada ülkemizdeki çağdaşlarından ayrıksılaşmış; onlara göre erken sayılabilecek dönemde geleneksel tuval kullanımının sınırlarını genişleten örnekler ortaya koymuştur. Böylece nesne ile, kültür gerçekliğiyle ile kurulan kavramsal bağ, yapıta ilişkin biçimsel açılımlar ile yeni bir evreye taşınmıştır.

Yapıtın dil ile olan bu ilişkisinin sorgulanması fikri, Akdeniz'de farklı malzemenin tuval ile birlikte kullanımını doğurmuştur ki, bu da ülkemizde çok geç farkedilen mekan olgusunun tuval ile birlikte düşünülmesinin önemli bir adımı olmuştur. Böylece resmin mekanla olan sınırları değişmiş; resim alanında mekanla bütünleşen iç boşluklar oluşmuş; ya da yapıtın mekana yayılması şeklinde kurgusal yapılar ortaya çıkmış; dolayısıyla da yapıt mekan ile iç içe geçerek bütünleşmiştir. Ayrıca bunlara ahşap konstrüksiyonlar, gerçek nesneler ve yapıştırı gibi yeni malzeme ve yöntemin de dahil olması, onu artık gelenekselin ötesine taşımış; dolayısıyla da geleneksel çözümleme yöntemleriyle onu anlamamızı olanaksız hale getirmiştir. Bu bağlamda bir kırılmadan veya 'sınırdan' bahsetmek yanlış olmayacaktır. Akdeniz, ülkemizde resmin mekan ile ilişkisinin sorgulanıp yeniden yapılandığı süreçte, dil sorgulamalarını da içerecek şekilde geliştirdiği yeni yapıtlarıyla çağcıl olan seçenekler ortaya koymuştur. Anadolu coğrafyasının kültürel kodlarını, geliştirdiği kendine has bu dil ile bütünleştirerek yorumlaması onun ayrıcalıklı konumunu haklı bir zemine taşımış ve daha da görülür hale getirmiştir.

Halil Akdeniz'in sanatı, 20. Yüzyılın başında dilde kırılma yaratan soyut gelenek ile; 1950'lı yıllardan itibaren ivmelenen Geometrik Soyut ile; ve nihayetinde günümüzü etkileyen Minimal ve Kavramsal Sanat gibi iki anlayışla birlikte düşünülmesi gerekir. Bunların içinde belki de en çok Minimal ve Kavramsal sanat ile ilişkisi göz ardı edilmemelidir. Akdeniz'in resmi kuşku yok ki tek başına soyut ve geometri kavramlarıyla açıklanamaz. Ancak onları da gözardı etmeyen bu sanatın, dilin değişimine açık, kültürel imleri kavramsal içerikleriyle ilişkilendiren ve malzeme sınırlarını da kaldıran yönleriyle kendi karakterlerini deşifre ettiği açıktır. Onun resmindeki kültür gönderimleri ve ikinci üçüncü gerçeklik üzerinden geliştirdiği söylem, onu kavramsal olana; yalınlaşmış bir anlatım da minimal olana yaklaştırmaktadır. Akdeniz'in sanatı, bu oluşumlara eklemlenmekte ve bu geleneğin günümüzdeki tezahürünü/temsilini oluşturmaktadır.

Halil Akdeniz resmine, kendine has bir karakter kazandıran önemli bir yön de, resim yüzeyinde, doğal oluşumlarla meydana gelmiş hissi veren ve onun bu gerçekliği deneyimlememize olanak tanıyan atmosferdir. Çeşitli gönderimleri olan imlerin kontrollü karakterine karşın, bu yüzeylerin kendiliğinden ve doğal yapısı, sahici bir ikna ediciliğe sahiptir. Yaşanmışlık hissiyle beraber, zamanın tahribatına maruz kalmış bir gerçekliği imler adeta. Yüzeyde somutlaşmış tarih imgesi gibi… Bu yönüyle de, yapıt içinde tıpkı diğer imler gibi nesneleşen bir karakter kazanır. Nitekim bu nesneleşen karakter, yeni çalışmalarında çeşitlenerek, farklı karakteristiklerin biraradalığına da kucak açar. O nedenle başlangıçta doku gibi de algılanabilecek olan bu yüzey oluşumları, resmin gerçekliğinin deneyimlenmesini sağlayan yapısal ve karakteristik bir eleman olarak vardır. O nedenle de bu atmosfer, farklı zamansallıkları kuşatarak, kendisini sürekli üretir, var eder ve dönüşür. Bu aynı zamanda resmin tüm bileşenlerini içine alan, onların sonsuzca ve özgürce devinebilmelerine olanak tanıyan bir boşluktur; tıpkı tarih gibi… zaman gibi…